

Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών
Τμήμα Νομικής, Τομέας Δημοσίου Δικαίου
Μεταπτυχιακό Δίπλωμα Δημοσίου Δικαίου
Συνταγματικό Δίκαιο
Διδάσκων: Καθηγητής Α. Δημητρόπουλος

Επιμέλεια :Γιάννης Κολλιόπουλος

ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΑ ΕΡΕΙΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΠΟΡΕΙΑΣ ΤΗΣ ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ
Διάγραμμα περιεχομένων

A. ΓΕΝΙΚΑ

B. ΚΥΡΙΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟ ΕΡΕΙΣΜΑ

- I. Μέχρι τη Συνθήκη του Μάαστριχτ
- II. Αναθεώρηση - Συνθήκη του Μάαστριχτ

Γ. ΕΠΙΜΕΡΟΥΣ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΑ ΕΡΕΙΣΜΑΤΑ

- I. Άρθρο 28 παρ.1 Θ.Ν.
- II. Άρθρο 88 Θ.Ν.

Δ. ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ

E. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ
SUMMARY

ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΑ ΕΡΕΙΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΠΟΡΕΙΑΣ ΤΗΣ ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ

A. ΓΕΝΙΚΑ

Η πορεία προς την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση συντελείται σταδιακά. Η αρχή έγινε με την σύναψη των συνθηκών για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Άνθρακα και Χάλυβα (1951) και στη συνέχεια της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας και της Ευρωπαϊκής Κοινότητας για την Ατομική Ενέργεια (1957). Οι συνθήκες αυτές τροποποιήθηκαν ή συμπληρώθηκαν κατά καιρούς, ώστε να επικαιροποιηθούν και να ανταποκρίνονται στη βούληση των συμβαλλόμενων κρατών-μελών για στενότερη συνεργασία και στις απαιτήσεις της σύγχρονης εποχής.

Το επόμενο μεγάλο και αποφασιστικό βήμα έγινε το 1992 με τη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση, τη λεγόμενη και Συνθήκη του Μάαστριχτ. Η Ευρωπαϊκή Ένωση ως θεσμός ενοποιεί τις προϋφιστάμενες Ευρωπαϊκές Κοινότητες, χωρίς να τις καταργήσει. Με το νέο αυτό θεσμό όμως επιχειρείται και ένα βήμα παραπέρα η εναρμόνιση, ο συντονισμός και η συνεννόηση σε ολόενα και ευρύτερο φάσμα δραστηριοτήτων. Ο νέος θεσμός καλύπτει ήδη όλους τους τομείς άσκησης της δημόσιας εξουσίας. Μεγάλη εξαίρεση αποτελούν τα πεδία της δημόσιας τάξης και της εσωτερικής ασφάλειας καθώς και ο σκληρός πυρήνας της δομής του κράτους. Η διαχείριση της οικονομίας, η εξωτερική πολιτική και η πολιτική άμυνα, η συνεργασία στην οργάνωση της δημόσιας ασφάλειας και της δικαιοσύνης συνιστούν νέα πεδία κοινής δράσης.

Η παραχώρηση τέτοιων αρμοδιοτήτων από το κάθε Κράτος σε μια άλλη «υπερεθνική» οντότητα, με τις Συνθήκες για τις Ευρωπαϊκές Κοινότητες και με την Συνθήκη για την Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση, δημιούργησε εύλογα έντονους προβληματισμούς στο εσωτερικό των κρατών-μελών σχετικά με την αναγκαιότητα αυτών των παραχωρήσεων, αλλά κυρίως σχετικά με τη συμβατότητα τους με τις διατάξεις των συνταγματικών κειμένων κάθε κράτους. Για το λόγο αυτό σε πολλές περιπτώσεις κρίθηκε επιβεβλημένη η προηγούμενη αναθεώρηση του Συντάγματος, ώστε να προχωρήσει το κράτος στην επόμενη φάση της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Το ερώτημα βέβαια που τίθεται είναι πότε υπάρχει ανάγκη αναδρομής στο Σύνταγμα και η παρεπόμενη ανάγκη «συνταγματικής νομιμοποίησης», ενός βήματος προς την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση. Η ορθότερη απάντηση είναι (ανάλογα πάντα με τις διατάξεις κάθε Συντάγματος) ότι σε περίπτωση που το Σύνταγμα απαιτεί ιδιαίτερη διαδικασία για τη εκχώρηση κυριαρχικών δικαιωμάτων, αυτή πρέπει να τηρείται σε κάθε περίπτωση που η επιχειρούμενη μεταβολή δεν καλύπτεται από τους στόχους και την ορατή προοπτική μιας ήδη θεσπισμένης συνθήκης.

B. ΚΥΡΙΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟ ΕΡΕΙΣΜΑ

I. Ο Θεμελιώδης Νόμος της Βόννης, το Σύνταγμα της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας που τέθηκε σε ισχύ το 1949, προέβλεπε ήδη στο άρθρο 24 παρ.1 ότι «η Ομοσπονδία δύναται να εκχωρεί με νόμο κυριαρχικά δικαιώματα σε διακρατικούς οργανισμούς». Σ' αυτή τη διάταξη στηρίχθηκαν τα πρώτα βήματα της Γερμανίας προς την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση, δηλαδή οι ιδρυτικές ευρωπαϊκές συνθήκες και οι τροποποιητικές τους μέχρι τη Συνθήκη του Μάαστριχτ.

Η μη αναφορά σε ειδική πλειοψηφία οδηγεί στο συμπέρασμα προς αρκεί η απλή πλειοψηφία των ψηφισάντων όπως για τους απλούς νόμους (άρ.42 παρ.2 Θ.Ν.). Η κύρωση έγινε πράγματι με απλό νόμο. Στη θεωρία πάντως γίνεται δεκτό, ότι ο νόμος αυτός ψηφίστηκε με σωστά ως απλός νόμος, αφού το επέτρεπε η συνταγματική διάταξη του άρθ. 24 παρ.1, αλλά έχει τυπική ισχύ ίση προς το σύνταγμα και επομένως μπορεί να τροποποιηθεί μόνο με τη διαδικασία αναθεώρησης του συντάγματος.

II. Ωστόσο με την συνθήκη του Μάαστριχτ συντελέστηκε ένα μεγάλο και τολμηρό βήμα προς την Ευρωπαϊκή Ενοποίηση που επηρέασε, όπως είπαμε, τομείς της δημόσιας κρατικής εξουσίας που συνδέονται άμεσα με την άσκηση της κρατικής κυριαρχίας και επιβολής. Αυτή η εξέλιξη δημιούργησε την ανάγκη στον Γερμανό συντακτικό νομοθέτη να προχωρήσει σε ευρεία αναθεώρηση (αναθεώρηση του Ιουνίου 1992) πριν την κύρωση της συνθήκης του Μάαστριχτ, παρόλο που η κύρωση της μπορούσε να γίνει χωρίς συνταγματικά προβλήματα με θεμέλιο τη διάταξη του άρθ.24 παρ.1.

Με την αναθεώρηση περιλήφθηκε στο Θεμελιώδη Νόμο το νέο άρθρο 23 με τον

τίτλο «Ευρωπαϊκή Ένωση», με το οποίο αναγνωρίστηκε ρητά η ιδιαιτερότητα της κοινοτικής έννομης τάξης. Το άρθρο αυτό αποτελεί το συνταγματικό θεμέλιο της πορείας προς την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση για την Γερμανία. Ρυθμίζονται έτσι οι προϋποθέσεις και η διαδικασία εκχώρησης κυριαρχικών δικαιωμάτων της στα πλαίσια της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης αρχής γενομένης από τη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση και για όλα τα επόμενα και μελλοντικά βήματα.

Οι ουσιαστικές προϋποθέσεις για την εκχώρηση κυριαρχικών δικαιωμάτων ορίζονται στην παράγραφο 1 εδ.1 του άρ. 23 Θ.Ν. Σύμφωνα με τις διατάξεις αυτής της παραγράφου η Ευρωπαϊκή Ένωση πρέπει να «δεσμεύεται από τις αρχές της δημοκρατίας, του κράτους δικαίου, του κοινωνικού και ομοσπονδιακού κράτους όπως και από την αρχή της επικουρικότητας και εγγυάται προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων [του ανθρώπου] ουσιαστικά ανάλογη προς αυτή του Θεμελιώδους Νόμου». Το γερμανικό Σύνταγμα θέτει λοιπόν ως προϋπόθεση για την εξακολούθηση της ευρωπαϊκής πορείας της Γερμανίας την διασφάλιση και εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης ορισμένων θεμελιωδών γνωρισμάτων του.

Περαιτέρω στο εδάφιο 3 της ίδιας παραγράφου ορίζεται η διαδικασία που πρέπει να ακολουθηθεί για την εκχώρηση κυριαρχικών δικαιωμάτων ενόψει της Ευρωπαϊκής Ενοποίησης, και είναι η ίδια με αυτή που ακολουθείται όταν πρόκειται να γίνει αναθεώρηση. Συγκεκριμένα η συνταγματική διάταξη ορίζει ότι «για τη θεμελίωση της Ευρωπαϊκής ένωσης όπως και για τις τροποποιήσεις του συμβατικού θεμελίου της και αναλόγων ρυθμίσεων, με τις οποίες τροποποιείται ή συμπληρώνεται κατά το περιεχόμενο του αυτός ο Θεμελιώδης Νόμος ή καθίστανται δυνατές τέτοιες τροποποιήσεις ή συμπληρώσεις, ισχύει το άρθρο 79 παρ. 2 και 3». Μ' αυτό τον τρόπο αποδίδεται μεγαλύτερη βαρύτητα και σημασία στις αλλαγές που επέρχονται ως αποτέλεσμα της διαδικασίας της Ευρωπαϊκής Ενοποίησης.

Με το άρθρο 79 παρ. 2 και 3 στο οποίο παραπέμπει η ανωτέρω διάταξη τίθενται διαδικαστικές και ουσιαστικές προϋποθέσεις προκειμένου να υπάρξει εγκριτική απόφαση. Διαδικαστική προϋπόθεση είναι η συγκέντρωση πλειοψηφίας των δύο τρίτων των μελών της Ομοσπονδιακής Βουλής και συγκατάθεση του Ομοσπονδιακού Συμβουλίου με την ίδια πλειοψηφία. Ωστόσο τίθεται ως ουσιαστική προϋπόθεση η Συνθήκη που φέρεται προς έγκριση να μη θίγει τις αρχές του ομοσπονδιακού κράτους, της συμμετοχής των Χωρών (ομόσπονδων κρατιδίων) στη νομοθεσία ή την ανθρώπινη αξιοπρέπεια, την αναγνώριση και τη δεσμευτικότητα των θεμελιωδών δικαιωμάτων (άρ.1 Θ.Ν.) και τις αρχές του δημοκρατικού, κοινωνικού ομοσπονδιακού κράτους, της λαϊκής κυριαρχίας και της διακρίσεως των εξουσιών, του κράτους δικαίου και το δικαίωμα σε αντίσταση (άρ.20 Θ.Ν.).

Η νομοθετική εξουσία, τόσο η Ομοσπονδιακή Βουλή όσο και το Ομοσπονδιακό Συμβούλιο, «συμπράττουν ...στις υποθέσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης» για το λόγο αυτό «η Ομοσπονδιακή Κυβέρνηση οφείλει να ενημερώνει» τα άλλα δύο όργανα «πλήρως και το νωρίτερο δυνατό» (άρ.23 παρ.2 Θ.Ν.).

Περαιτέρω προβλέπεται ότι « η Ομοσπονδιακή Κυβέρνηση πριν συμπράξει στις κανονιστικές πράξεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης, δίνει στην Ομοσπονδιακή Βουλή την ευκαιρία να εκφέρει γνώμη» την οποία, αν εκφραστεί, οφείλει να λαμβάνει υπόψη κατά τις διαπραγματεύσεις (άρ.23 παρ.3 Θ.Ν.).

Γ. ΕΠΙΜΕΡΟΥΣ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΑ ΕΡΕΙΣΜΑΤΑ

I. Μετά την αναθεώρηση υπάρχει πλέον ειδική πρόβλεψη στο άρ. 28 παρ.1 Θ.Ν. σύμφωνα με την οποία: «Στις εκλογές στις επαρχίες και τους δήμους έχουν το δικαίωμα του εκλέγειν και του εκλέγεσθαι κατά το δίκαιο της Ευρωπαϊκής

Κοινότητας επίσης πρόσωπα που έχουν την ιθαγένεια ενός Κράτους- Μέλους της Ευρωπαϊκής Κοινότητας». Αυτή η διάταξη αποτελεί επιμέρους εναρμόνιση συνταγματικής περιωπής σύμφωνα με τις προβλέψεις της συνθήκης του Μάαστριχτ. Π. Με το αναθεωρημένο άρθρο 88 Θ.Ν. είναι δυνατόν οι αρμοδιότητες της γερμανικής Ομοσπονδιακής Τράπεζας (νομισματική πολιτική, έκδοση νομίσματος) «να εκχωρούνται στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα». Τίθεται όμως εδώ μια προϋπόθεση (με τη μορφή εννοιολογικού προσδιορισμού), η εκχώρηση γίνεται στην Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα η οποία όμως (πρέπει) να είναι ανεξάρτητη και υποχρεωμένη να διασφαλίζει τον υπέρτερο σκοπό της σταθερότητας των τιμών.

Δ. ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ

Στενή σχέση με την ευρωπαϊκή πορεία και της Γερμανίας έχει η ιεράρχηση του Ευρωπαϊκού δικαίου στη δικαιοϊκή τάξη της χώρας και η επίλυση τυχόν συγκρούσεων που δημιουργούνται με συνταγματικές διατάξεις ή διατάξεις νόμων του κράτους. Είναι γενικά αποδεκτή η άρχη της υπεροχής του Ευρωπαϊκού κανόνα δικαίου έναντι του εθνικού νόμου. Αμφιβολίες γεννιούνται όσον αφορά την υπεροχή του ευρωπαϊκού κοινοτικού δικαίου και έναντι του συντάγματος.

Το Ομοσπονδιακό Συνταγματικό Δικαστήριο δεν δέχεται την απόλυτη υπεροχή του ευρωπαϊκού δικαίου στην έννομη τάξη της Γερμανίας, αλλά επιφυλάσσει στον εαυτό του το δικαίωμα να ελέγχει την παρέκλιση του από ορισμένες θεμελιώδεις αρχές που διασφαλίζονται από το Θεμελιώδη Νόμο. Η διασφάλιση των αρχών αυτών πρέπει να επιτυγχάνεται και υπό το ευρωπαϊκό δίκαιο. Με την έννοια αυτή τίθεται το αίτημα της λεγόμενης “διαρθρωτικής συστοιχίας” (strukturell Kongruenz) μεταξύ κοινοτικής και εθνικής έννομης τάξης.

Η υπεροχή του ευρωπαϊκού δικαίου, προϊόν νομολογιακής ερμηνείας, θεμελιώνεται έμμεσα στο Θεμελιώδη Νόμο. Για τα βήματα μέχρι το Μάαστριχτ εφαρμογή έχει η διάταξη του άρ. 24 παρ.1 που δίνει στην Ομοσπονδία τη δυνατότητα να εκχωρεί κυριαρχικά της δικαιώματα. Παρόμοιο έρεισμα δόθηκε με την αντίστοιχη διάταξη του άρ. 23 παρ.1 Θ.Ν. μετά την αναθεώρηση.

Το Ομοσπονδιακό Συνταγματικό Δικαστήριο με απόφαση της 18.10.1967 και με το σκεπτικό ότι τα όργανα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων ασκούν κυριαρχικά δικαιώματα από τα οποία έχουν παραιτηθεί τα κράτη-μέλη και ότι οι πράξεις των κοινοτικών οργάνων δεν αποτελούν πράξεις της γερμανικής δημόσιας εξουσίας, αλλά πράξεις μιας ιδιαίτερης “υπερεθνικής δημόσιας εξουσίας”, ανεξάρτητης και διαφορετικής από αυτή, απέρριψε σχετική συνταγματική προσφυγή κατά Κανονισμών του Συμβουλίου και της Επιτροπής .

Ουσιαστικά αναγνώρισε, λοιπόν, την υπεροχή του κοινοτικού δικαίου αφού η αδυναμία ελέγχου του κοινοτικού κανόνα δικαίου με βάση τους εθνικούς κανόνες είναι αποτέλεσμα αποδοχής της ισχύος του πρώτου ανεξάρτητα από τις διατάξεις του δεύτερου.

Σε νεώτερη απόφαση του το ίδιο δικαστήριο προχωράει ακόμα παραπέρα αναπτύσσοντας αυτή τη φορά τη θετική όψη εφαρμογής της διάταξης του άρ.24 παρ.1. Η μεταβίβαση κυριαρχικών δικαιωμάτων στα όργανα της Ευρωπαϊκής Κοινότητας έχει ως λογικό επακόλουθο την υποχρέωση των δημοσίων αρχών των κρατών-μελών, που αποτελούσαν τους αρχικούς φορείς αυτών των δικαιωμάτων, να σέβονται και να εφαρμόζουν τις πράξεις τις οποίες εκδίδουν τα όργανα της Κοινότητας κατά την άσκηση της παραχωρημένης σε αυτά αρμοδιότητας. Το δικαστήριο με την απόφαση αυτή δέχεται ότι η υπεροχή του ευρωπαϊκού δικαίου,

εκτός από την παραχώρηση από τα κράτη-μέλη κυριαρχικών δικαιωμάτων και εξουσιών στην Κοινότητα, στηρίζεται και στη λογική δομή της κοινής αγοράς και στην αυτοτέλεια του δικαίου της .

Επειδή η υπεροχή του ευρωπαϊκού δικαίου δεν προβλέπεται ρητά στο Θεμελιώδη Νόμο, αλλά συνάγεται νομολογιακά, η ίδια νομολογία περιορίζει την εφαρμογή της μόνο έναντι του απλού νόμου. Αυτό ισχύει κυρίως για νομοθετικές πράξεις της Κοινότητας οι οποίες μέσω ερμηνείας και εξελίξεως του δικαίου των συνθηκών θα μπορούσαν να προσβάλουν βασικές δομές του Θεμελιώδους Νόμου. Η αρχή της υπεροχής δε μπορεί επομένως να εφαρμοστεί έναντι των συνταγματικών διατάξεων, τουλάχιστον αυτών που αφορούν τη “βασική δομή” του Θεμελιώδους Νόμου και την προστασία των θεμελιωδών ατομικών δικαιωμάτων, οι οποίοι είναι δυνατόν να αποτελέσουν, κατά τη νομολογία, τη βάση ελέγχου κοινοτικών κανόνων δικαίου, ελλείψει συνταγματικής αναθεωρήσεως για να αποφευχθεί μια “συνταγματική τροποποίηση κάτω από την επίδραση της κοινότητας”.

Συγκεκριμένα με την απόφαση της 29.05.1974 το Ομοσπονδιακό Συνταγματικό Δικαστήριο έκρινε ότι ενόψει του τότε βαθμού ενοποιήσεως το επίπεδο προστασίας των ατομικών δικαιωμάτων στην Κοινότητα δεν ήταν τόσο υψηλό ώστε να παρέχει ασφάλεια δικαίου και προστασία ουσιαστικά ανάλογη με αυτή του Θεμελιώδους Νόμου, ώστε να μη γίνεται υπέρβαση του όρου που έθετε το άρ.24 παρ.1 για την εφαρμογή του παραγώγου κοινοτικού δικαίου εντός του κυριαρχικού χώρου της Γερμανίας. Η ανυπαρξία στους κόλπους της Κοινότητας ενός Κοινοβουλίου με άμεση, δημοκρατική νομιμοποίηση από γενικές εκλογές, το οποίο να έχει νομοθετικές αρμοδιότητες καθώς και η έλλειψη ενός κωδικοποιημένου καταλόγου ατομικών δικαιωμάτων δημιουργούν ανασφάλεια δικαίου. Για όσο χρόνο (solange) λοιπόν διαρκεί αυτό το κενό το γερμανικό Συνταγματικό Δικαστήριο κατέλειπε στην κρίση του Γερμανού δικαστή το ζήτημα της προστασίας από την κοινοτική νομοθεσία των ατομικών δικαιωμάτων κατά τρόπο ανάλογο προς εκείνο του Θεμελιώδους Νόμου . Κατά την ίδια απόφαση: “ Το κοινοτικό δίκαιο δεν τίθεται σε αμφισβήτηση όταν, κατ’ εξαίρεση, δεν υπερισχύει έναντι ορισμένων διατάξεων του συντάγματος”. Η απόφαση αυτή υπέστη ισχυρή κριτική (πάρθηκε άλλωστε με ισχυρή μειοψηφία 5 προς 3) για την εθνοκεντρική προοπτική της, είχε όμως ως θετική συνέπεια να τονιστεί η σημασία των ατομικών δικαιωμάτων στο πλαίσιο της Κοινότητας και να κινητοποιηθεί τόσο η θεωρία όσο και η νομολογία του ΔΕΚ ως προς αυτά .

Το ομοσπονδιακό Συνταγματικό Δικαστήριο με νέα απόφαση στις 22.10.1986 ανέτρεψε την προηγούμενη νομολογία του. Συγκεκριμένα δέχτηκε ότι: “ Το ΔΕΚ είναι νόμιμος δικαστής κατά το άρ.101 παρ.1 εδ.2 του Θ.Ν.” και ότι στο χρονικό διάστημα που μεσολάβησε από την προηγούμενη “αυξήθηκε στον κυριαρχικό χώρο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων ο βαθμός προστασίας των ατομικών δικαιωμάτων ο οποίος κατά την έννοια, το περιεχόμενο και τις συνέπειες ανταποκρίνεται κατά τα ουσιαστικά μέρη στο επίπεδο προστασίας των ατομικών δικαιωμάτων του Θεμελιώδους Νόμου” και κατά συνέπεια: “Όσο χρόνο οι Ευρωπαϊκές Κοινότητες και κυρίως η νομολογία του ΔΕΚ παρέχουν μια αποτελεσματική προστασία των ατομικών δικαιωμάτων ... που ισοδυναμεί ουσιαστικά με την καθοριζόμενη από τον Θεμελιώδη Νόμο ως απαραβίαστη προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων... δε θα ασκήσει το Ομοσπονδιακό Συνταγματικό Δικαστήριο το δικαιοδοτικό το έργο αναφορικά με την εφαρμογή του παράγωγου κοινοτικού δικαίου, που λάνθάνεται ως νομική βάση για τη συμπεριφορά γερμανικών δικαστηρίων ή αρχών... και συνεπώς δε θα ελέγχει το δίκαιο αυτό με μέτρο τα ατομικά δικαιώματα του Θ.Ν.”.

Έτσι το Συνταγματικό Δικαστήριο αφού αναγνώρισε στο ΔΕΚ τον χαρακτήρα δικαστηρίου με όλες τις εγγυήσεις του κράτους δικαίου και το χαρακτήρισε νόμιμο

δικαστή προχώρησε και αντιμετώπισε τη σχετική νομολογία του σαν το μόνο τρόπο θεμελίωσης και κατοχύρωσης των ατομικών δικαιωμάτων σε κοινοτικό επίπεδο. Ενώ όμως το γερμανικό Συνταγματικό Δικαστήριο εγκατέλειψε τους περιορισμούς τους οποίους έθετε στην αρχή της υπεροχής του κοινοτικού δικαίου σε σχέση με την προάσπιση των ατομικών δικαιωμάτων, εισήγαγε νέους σε σχέση με άλλες πτυχές της συνταγματικής νομιμότητας, εκμεταλλευόμενο την νομολογιακή ερμηνεία περί ομοσπονδιακής πίστης που έδωσε το ΔΕΚ στο άρθρο 5 ΣυνθΕΚ προσδιορίζοντας ότι αυτό συνιστά “έκφραση ενός γενικότερου κανόνα που επιβάλλει στα κράτη- μέλη και στα κοινοτικά όργανα αμοιβαίες υποχρεώσεις συνεργασίας και καλόπιστης συνδρομής”. Πριν από τη νομολογία αυτή η ομοσπονδιακή πίστη αφορούσε μόνο τα κράτη μέλη προς την Κοινότητα και όχι το αντίστροφο. Με την έννοια αυτή το Ομοσπονδιακό Συνταγματικό Δικαστήριο διεύρυνε την αρχή αυτή θεωρώντας ότι η υπεροχή του κοινοτικού δικαίου εξαντλείται όταν τίγονται κρίσιμα «συνταγματικά μεγέθη» του κράτους, όπως η πολιτειακή ταυτότητα της Γερμανίας (προστασία του ομοσπονδιακού χαρακτήρα του κράτους). Με απόφαση της 12.10.1993 το Συνταγματικό Δικαστήριο θεώρησε ότι νομιμοποιείται να ελέγχει και να επανεκτιμά το παράγωγο κοινοτικό δίκαιο, όπως το θέτει ο κοινοτικός νομοθέτης και το ερμηνεύει το ΔΕΚ. Συνεπώς το Συνταγματικό Δικαστήριο θέτει όρια στην αρχή της υπεροχής βάσει μιας συναγόμενης από αυτό αρχής αλληλοθεωρήσεως που προκύπτει από την αρχή της ομοσπονδιακής πίστης, ιδιαίτερα όταν ο υπερέχων κανόνας θεσπίζεται με την αρχή της πλειοψηφίας. Απώτερο θεμέλιο της θεωρητικής κατασκευής του Δικαστηρίου είναι η θέση ότι « το κοινοτικό δίκαιο είναι παράγωγο των κρατών μελών και μπορεί μόνο καταστεί υποχρεωτικό στο χώρο της γερμανικής κρατικής εξουσίας βάσει μιας γερμανικής απόφασης που να εφαρμόζει αυτό το δίκαιο»

Ε. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Στη γερμανική συνταγματική τάξη υπήρχε ήδη από τη θέσπιση του Θεμελιώδους Νόμου της Βόννης διάταξη που προέβλεπε την εκχώρηση κυριαρχικών δικαιωμάτων σε διεθνείς οργανισμούς. Η διάταξη αυτή υπήρξε το συνταγματικό έρεισμα στα πρώτα βήματα της Γερμανίας προς την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση. Κατόπιν, ενόψει των ραγδαίων και βαθμιαίως σημαντικότερων εξελίξεων προς την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση η Γερμανία προέβη σε ριζική αναθεώρηση του Θεμελιώδους Νόμου και πρόβλεψε σε ειδικό άρθρο των προϋποθέσεων και της διαδικασίας συμμετοχής και εναρμόνισης της με την ευρωπαϊκή πορεία. Περαιτέρω με αφορμή τη αναθεώρηση υπήρξαν ειδικότερες συνταγματικές προβλέψεις σε επιμέρους θέματα που άπτονται της ευρωπαϊκής πορείας της Γερμανίας.

Από το σύνολο των συνταγματικών διατάξεων που θεμελιώνουν την ευρωπαϊκή πορεία της Γερμανίας, διαπιστώνεται μια κριτική διάθεση απέναντι την ευρωπαϊκή ενοποίηση, αποδοχή της υπό όρους. Αναζητείται εξασφάλιση ότι η εκχώρηση των κυριαρχικών δικαιωμάτων δε θα επιφέρει δυσμενή αλλοίωση του περιεχομένου των προστατευόμενων και ρυθμιζόμενων από το Θεμελιώδη Νόμο πεδίων.

Αυτό προκύπτει και από τη διακύμανση της νομολογίας του Ομοσπονδιακού Συνταγματικού Δικαστηρίου. Μέσω αυτής τέθηκαν περιορισμοί στην αρχή της υπεροχής του κοινοτικού δικαίου εντός της γερμανικής έννομης τάξης όσον αφορά την προστασία των θεμελιωδών ατομικών δικαιωμάτων για όσο διάστημα δε διασφαλιζόταν η προστασία τους σε κοινοτικό επίπεδο, ενώ αργότερα τέθηκαν περιορισμοί όσον αφορά άλλες συνταγματικές δεσμεύσεις της Γερμανίας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

A. Συγγράμματα

- 1) Π.Δ.Δαγτόγλου, Ευρωπαϊκό Κοινοτικό Δίκαιο I, β' έκδοση, Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα 1985
- 2) Κ.Μαυρίας – Α. Παντελής, Συνταγματικά Κείμενα Ελληνικά και Ξένα, Γ' έκδοση, Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή 1996
- 3) Ν.Σκανδάμης, Ευρωπαϊκό Δίκαιο Θεσμοί και Έννομες Τάξεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Γ' έκδοση, Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή 1997

B. Άρθρα

- 1) Θ. Δ. Αντωνίου, Η νέα θέση του γερμανικού Ομοσπονδιακού Συνταγματικού Δικαστηρίου απέναντι στο παράγωγο δίκαιο
- 2) Α. Καλογερόπουλος, Η αρχή της υπεροχής του ευρωπαϊκού κοινοτικού δικαίου έναντι του δικαίου των κρατών μελών, ΤοΣ 1/1980 σελ.1επ.
- 3) Τζ. Ηλιοπούλου – Στράγγα, Οι σχέσεις της ελληνικής με την ευρωπαϊκή έννομη τάξη, ΤοΣ 6/2000 σελ.1093επ.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Συνταγματικά ερείσματα της πορείας της Γερμανίας προς την ευρωπαϊκή

ολοκλήρωση. Στη γερμανική συνταγματική τάξη υπήρχε ήδη από τη θέσπιση του Θεμελιώδους Νόμου της Βόννης διάταξη που προέβλεπε την εκχώρηση κυριαρχικών δικαιωμάτων σε διεθνείς οργανισμούς. Η διάταξη αυτή υπήρξε το συνταγματικό έρεισμα στα πρώτα βήματα της Γερμανίας προς την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση. Μετά από ριζική αναθεώρηση του Θεμελιώδους Νόμου προβλέπεται πλέον σε ειδικό άρθρο των προϋποθέσεων η διαδικασία συμμετοχής στην ευρωπαϊκή πορεία.

Από το σύνολο των συνταγματικών διατάξεων που θεμελιώνουν την ευρωπαϊκή πορεία της Γερμανίας, διαπιστώνεται μια κριτική διάθεση απέναντι την ευρωπαϊκή ενοποίηση, αποδοχή της υπό όρους. Αναζητείται εξασφάλιση ότι η εκχώρηση των κυριαρχικών δικαιωμάτων δε θα επιφέρει δυσμενή αλλοίωση του περιεχομένου των προστατευόμενων και ρυθμιζόμενων από το Θεμελιώδη Νόμο πεδίων.

Αυτό προκύπτει και από τη διακύμανση της νομολογίας του Ομοσπονδιακού Συνταγματικού Δικαστηρίου. Μέσω αυτής τέθηκαν περιορισμοί στην αρχή της υπεροχής του κοινοτικού δικαίου εντός της γερμανικής έννομης τάξης όσον αφορά την προστασία των θεμελιωδών ατομικών δικαιωμάτων για όσο διάστημα δε διασφαλιζόταν η προστασία τους σε κοινοτικό επίπεδο, ενώ αργότερα τέθηκαν περιορισμοί όσον αφορά άλλες συνταγματικές δεσμεύσεις της Γερμανίας.

SUMMARY

Constitutional basis for Germany's way to the European unification. In german constitution existed the possibility that some powers and rights of the state could be transferred to international organisations. So at first sight wasn't so difficult. After a wide revision of the german constitution it is now added an article especially connected with the steps to the European unification. The sum of constitutional articles is in a sense critical towards E.U. The European unification can be accepted only under conditions. The transfer of the state rights and powers should not lead in a worse protection of individual rights.

The case-law of the Federal Constitutional Court lays restrictions to the principle of the European law superiority against national law, in cases that the protection of the constitutional individual rights offered is worse than this offered by the national law.